

Behov for bedre vækstbetingelser for iværksætteri

AF CHEFKONSULENT MALTHE MUNKØE OG KONSULENT SIGURD MADSEN

RESUMÉ

Iværksættervirksomheder har en vigtig positiv effekt på udviklingen i erhvervslivet. Nye virksomheder er ofte kendetegnet ved et særligt gåpåmod og ”iværksætterånd”, ligesom de fleste iværksættere har en ny idé, forretningsmodel eller lignende, som gør, at man har troen på, at man vil kunne få succes og erobre markedsandele fra de etablerede spillere. Iværksættere spiller derfor en vigtig rolle ikke mindst i forhold til at sikre fornyelse, nytænkning og anvendelse af nye koncepter, teknologier mv. i erhvervslivet.

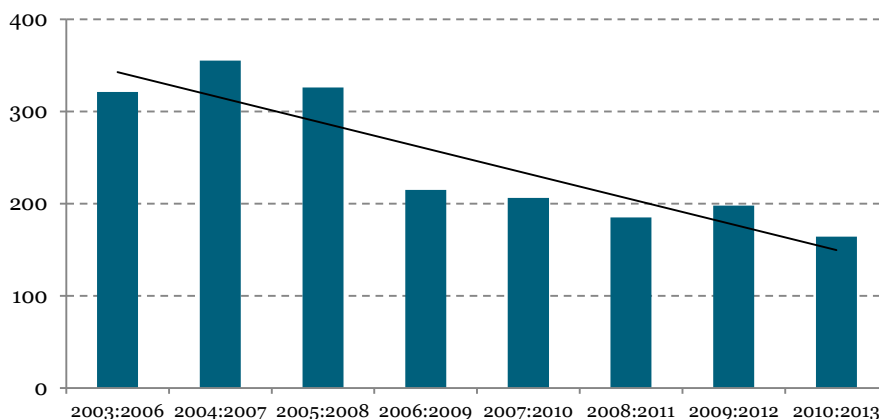
Imidlertid er der en række tegn på, at erhvervslivets evne til at skabe nye store vækstsuccesser er udfordret. Det har senest tiltrukket sig opmærksomhed, at der ikke er blevet skabt én eneste stor dansk virksomhed (dvs. med over 1.000 ansatte) de seneste 20 år¹. Man kan også pege på, at antallet af nye højvækst-virksomheder er faldet til det laveste niveau i 10 år – og vel at mærke ikke blot faldt, da dansk økonomi fulgte verdensøkonomien ind i en recession og krise, men også siden er vedblevet med at være lavt med en nedadgående tendens. Der er behov for at overveje, hvordan vi kan styrke vækstlaget og vækstmulighederne i erhvervslivet.

Behov for at styrke iværksætteri i Danmark

Blandt andet nedadgående kurve i antal højvækstvirksomheder

Figur 1

Antal nye højvækst-iværksættere over tid, 2003 - 2013

Kilde: Danmarks Statistik

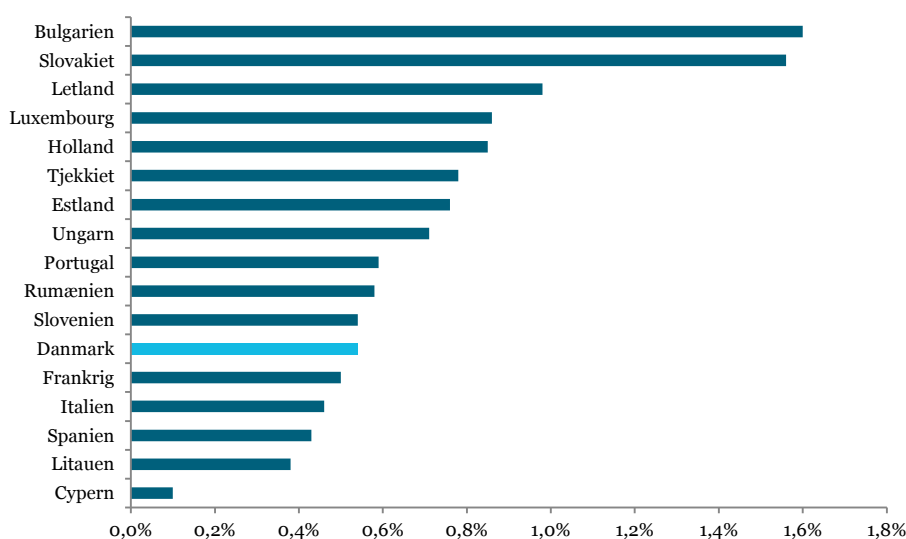
Anm.: Virksomheder regnes for vækstiværksættere, hvis de over en treårig periode opnår min. 20 pct. årlig vækst

En anden indikation på, at der er et uudfyldt iværksætterpotentiale i dansk økonomi, er, at andelen af vækstiværksættere er lavt i forhold til mange andre europæiske lande, som opsummeret i figur 2.

Færre højvækst-iværksættere i Danmark end de fleste andre EU-lande

Figur 2

Antal vækstiværksættere i forhold til alle virksomheder

Kilde: Eurostat. Der findes ikke data for de ikke-inkluderede EU-lande

Anm.: Vækstiværksættervirksomheder er defineret som virksomheder op til 5 år gamle med gennemsnitlig årlig vækst i antal ansatte på 20 pct. Andelen måles i forhold til antal ansatte. Data er for 2012 bortset fra Danmark, Litauen, Luxembourg og Slovenien (2011), Cypern (2010) og Frankrig (2009).

Iværksættere tegner sig for 8 pct. af de beskæftigede –

Iværksættere spiller nøglerolle for jobskabelsen

Det danske iværksætter-vækstlag er altså ikke så stærkt, som det kunne være, og især lader det til at knibe med at generere højvækst-iværksættere. Konsekvensen er tabte vækstmuligheder. Fra politisk side er der derfor god grund til at overveje, hvad man vil kunne gøre for at styrke betingelserne for iværksætteri i Danmark.

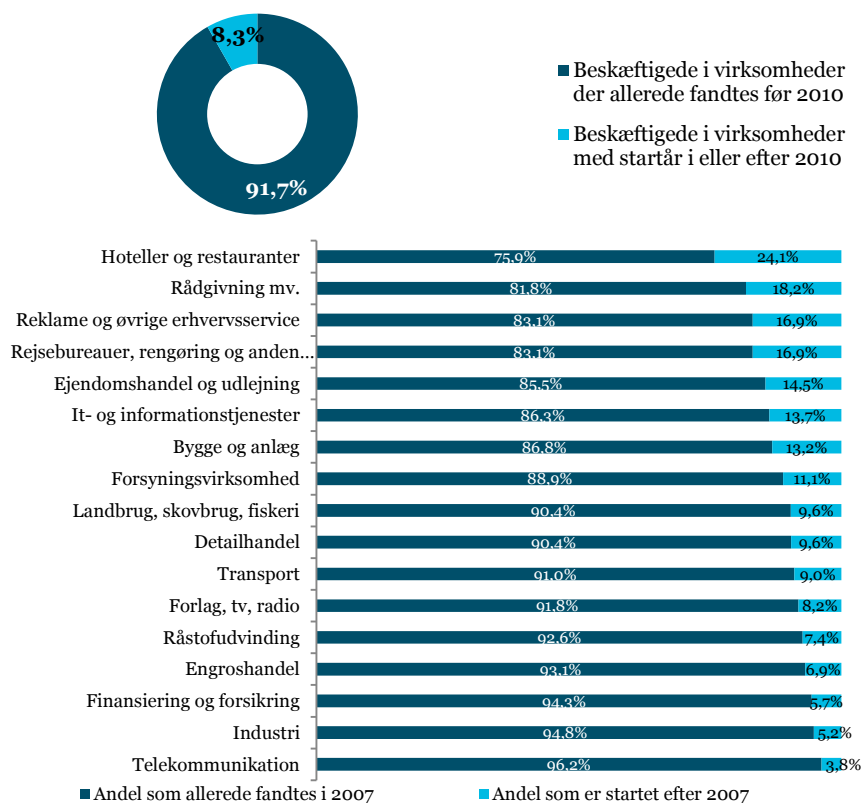
Så kan vi styrke iværksætternes vækstbetingelser, vil det bidrage betragteligt til vækst og jobskabelse på en stor del af arbejdsmarkedet

Dette understreges af, at det er en relativt stor del af de privatbeskæftigede – ca. 8 pct. – der arbejder i en iværksættervirksomhed (jf. figur 3 nedenfor). Iværksættervirksomheder fylder altså en relativt stor del af den danske erhvervsstruktur, så hvis man kan løfte flere op til at blive højvækstiværksættere, og i øvrigt styrke vækst- og jobskabelsen i iværksætter-segmentet, vil det have en væsentlig positiv indvirkning på en betragtelig del af det danske arbejdsmarked.

Der er væsentlige forskelle på tværs af brancher i forhold til, hvor stor en del af de beskæftigede som arbejder i iværksætter- hhv. etablerede virksomheder, men i det fleste brancher tegner nye eller nyere virksomheder sig for en substantiel del af de beskæftigede. Forskellene afspejler formentlig blandt andet, at nogle brancher forudsætter betydelige kapitalinvesteringer, før en virksomhed kan starte op, fx i industrien, mens en startup i andre brancher typisk forudsætter mindre kapitalinvesteringer.

Figur 3

Andel af de beskæftigede i erhvervslivet, der arbejder i en virksomhed, der ikke fandtes før 2010 (status i 2013)

Kilde: Dansk Erhvervs beregninger pba. Danmarks Statistik Forskerservice

Samtidig bidrager nye og nyere virksomheder som gennemsnitsbetragtning i højere grad end de etablerede virksomheder med vækst og jobskabelse. Derfor vil tiltag, som gør det lettere at være iværksætter, indebære et vigtigt bidrag til at styrke vækstmulighederne i erhvervslivet. Ser man eksempelvis på de virksomheder, der startede op i 2010 og blev højvækstvirksomheder (dvs. havde min. 20 pct. årlig vækst over tre år),

havde de i opstartsåret i alt 1.820 fuldtidsansatte. Tre år efter var det tilsvarende tal vokset til 4.482 fuldtidsansatte.

Figur 4

Antal og udvikling hos højvækst-iværksættere, 2010-2013

	Nye højvækstvirksomheder	Fuldtidsansatte i 2010	Fuldtidsansatte i 2013
I alt	164	1.820	4.482
Landbrug, skovbrug og fiskeri	0	0	0
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	14	116	292
Bygge og anlæg	18	127	311
Handel og transport mv.	44	486	1.262
Information og kommunikation	23	218	572
Finansiering og forsikring	7	49	116
Ejendomshandel og udlejning
Erhvervsservice	45	701	1.656
Offentlig administration, undervisning og sundhed	5	41	85

Kilde: Dansk Erhvervs beregninger pba. Danmarks Statistik

Anm.: virksomheder regnes for vækstiværksættere hvis de over en treårig periode opnår min. 20 pct. årlig vækst

Ser man på iværksætterne samlet set, er der ligeledes en klar klar tendens til, at iværksættervirksomheder er gode til at skabe fremgang og vækst. Den nedenstående tabel viser det samlede antal beskæftigede i virksomheder i henholdsvis 2010 og i 2013 fordelt på virksomheder, der allerede fandtes før 2010, og virksomheder, der startede op i 2010. Som det ses faldt beskæftigelsen blandt de etablerede virksomheder, mens den steg blandt iværksættere. Bemærk, at dette implicit tager højde for, at nogle virksomheder går ned i den mellemliggende periode, da de så vil have nul beskæftigede i opgørelsen for antal beskæftigede i 2013.

Iværksættere har højere vækst end etablerede virksomheder

Figur 5

Udviklingen i beskæftigede fra 2010 til 2013

	Udvikling i samlet antal ansatte
Virksomheder, der er startet op i 2010	5,1 pct.
Virksomheder, der allerede eksisterede i 2010	-7,0 pct.

Kilde: Dansk Erhvervs beregninger pba. Danmarks Statistik Forskerserviceⁱⁱ

Anm.: Bemærk, at der tages højde for virksomheder, der ikke overlever alle tre år, eftersom der er målt på samlet beskæftigelse i 2010 og i 2013 fordelt på, hvorvidt virksomheden var en iværksætter eller ej

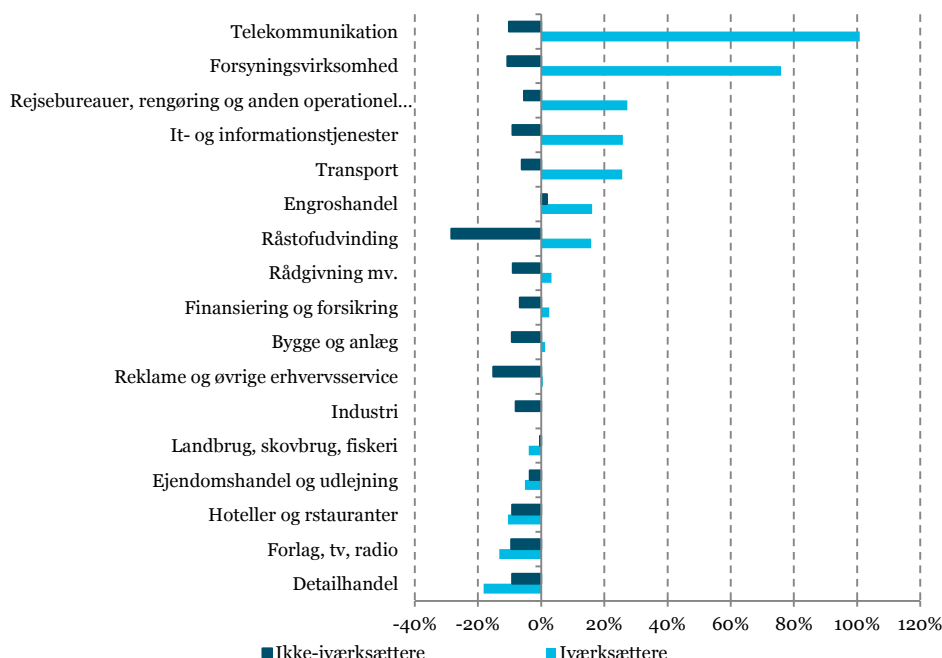
Disse forhold skal ses i lyset af, at incitamentet til at starte virksomhed er størst i de brancher og på de markeder, hvor vækstpotentialer og den generelle markedsudvikling er mest positiv, mens det i udgangspunktet er mindre lukrativt at starte virksomhed inden for markeder og brancher, hvor de organiske vækstmuligheder opleves som værende mindre gode. Det kan i sig selv give et vigtigt bidrag til jobskabelsen, at iværksættere identificerer og starter virksomheder inden for de mest lovende vækstmarkeder, hvor frugterne af deres anstrengelser er størst. Men hvis man ikke tager højde for branche, risikerer man derfor at overvurdere iværksætternes positive jobeffekt.

Iværksættere er gode til at skabe jobs –
Også hvis man tager højde for at iværksættere typisk vælger brancher, der i forvejen er præget af vækst

Ser man imidlertid på udviklingen fordelt på branche (jf. figur 6), kan man dog – med et par interessante undtagelser – konstatere, at job-udviklingen har været mere positiv blandt iværksættere end blandt ikke-iværksættere. Det bør generelt erindres, at det kan være lettere for en iværksætter at opnå en procentvis større stigning, da man typisk starter som mindre virksomheder end den etablerede branche, men forskellen i både figur 5 ovenfor og 6 nedenfor er alligevel samlet set temmelig markante.

Figur 6

Udviklingen i antal ansatte fra 2010 til 2013 blandt iværksættere der startede op i 2010 og virksomheder, der allerede var etableret før 2010

Kilde: Dansk Erhvervs beregninger pba. Danmarks Statistik Forskerservice

Anm.: Der er vist udvalgte brancher

Hvad er udfordringen for mere vækst via iværksætteri?

Iværksættere bidrager altså med vækst og jobskabelse, men der er en række tendenser til, at det halter herhjemme med at fostre flere iværksættere og realisere de vækstmuligheder og -potentialer, som nye virksomheder kan bidrage med.

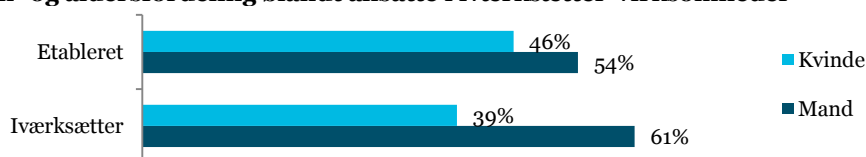
For at diagnosticere disse problemer er det nyttigt i første omgang at hæfte sig ved, hvem der især udgør arbejdsstyrken i de nye og nyere virksomheder.

Ser man overordnet på iværksættervirksomheder i forhold til etablerede virksomheder, er der en tendens til, at de beskæftigede i højere grad er mænd, unge og erhvervsuddannede, som vist i den nedenstående figur.

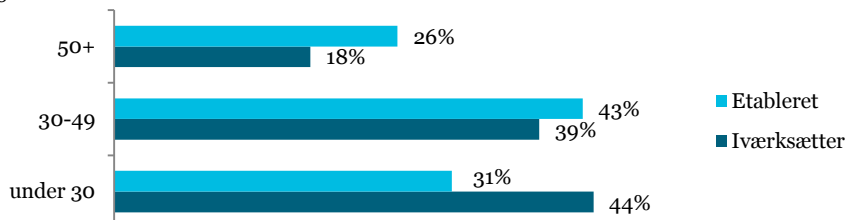
Især mænd, yngre og erhvervsuddannede, er beskæftigede i iværksættervirksomheder

Figur 7

Køn- og aldersfordeling blandt ansatte i iværksætter-virksomheder

Figur 8

Figur 9

Uddannelsesbaggrund i iværksættervirksomheder og etablerede virksomheder

	Iværksætter	Etableret
Grundskole	36 pct.	27 pct.
Erhvervsfaglig	31 pct.	35 pct.
Almengymnasial	7 pct.	6 pct.
Erhvervsgymnasial	7 pct.	7 pct.
KVU	4 pct.	4 pct.
MVU	7 pct.	13 pct.
Bachelor	4 pct.	3 pct.
LVU	6 pct.	6 pct.
Forskeruddannelse	0 pct.	0 pct.
Total	100 pct.	100 pct.

Kilde: Dansk Erhvervs beregninger pba. Danmarks Statistiks Forskerservice

Forskellene i uddannelsesbaggrund kan afspejle, at de fleste iværksætter-virksomheder begynder som mindre virksomheder, mens det især er i de større virksomheder, man oplever et behov for specialiserede uddannelseskompetencer.

Men det kan også afspejle, at mange højtuddannede og højproduktive foretrækker livet i en mere etableret virksomhed frem for at løbe den risiko, der kan være ved at afsøge jobmuligheder i nye virksomheder, såvel som den livsstil og modus operandi, der er i mindre frem for større etablerede virksomheder.

Fra et samfundsøkonomisk perspektiv er det hensigtsmæssigt, at arbejdskraft anvendes dér, hvor den kan skabe størst værdi, og hvis mange højproduktive og højtuddannede på forhånd afskriver iværksættere – der ellers som ovenfor vist typisk er særligt gode til at opnå vækst og fremgang – kan det føre til et tab af vækstmuligheder i erhvervslivet.

Og det er et generelt og erkendt problem, at mange danskere foretrækker det sikre og velafprøvede frem for at tage en risiko, men derved også få mulighed for at være med til at skabe en ny, stor succes.

Dette hænger navnlig sammen med to forhold:

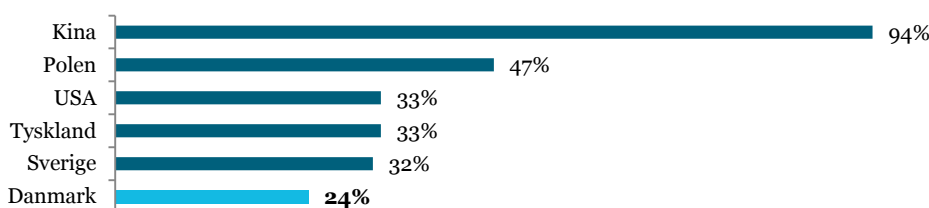
- 1) en kulturel og mentalitetsbaseret præference for det sikre frem for at tage chancer, der kan føre til stor succes, men også indebærer en risiko for fiasko, og mindre fokus på hårdt arbejde og arbejdsomhed end i mange andre lande.
- 2) det danske skattesystem, der er indrettet, så succes beskattes hårdt, hvilket naturligvis gør det mindre attraktivt at tage en risiko og arbejde hårdt i håbet om at blive en del af en stor succes.

Det er således et velkendt problem, at danskerne som samlet betragtning er mindre risikovillige end mange andre steder. Eksempelvis er andelen, som vurderer, at de sandsynligvis ville sige deres job op og starte egen virksomhed, hvis de havde en idé, som de mente ville blive til en stor succes, således kun 24 pct. blandt fuldtidsansatte danskere, mod hver tredje i USA, Polen og Kina, jf. figur 10.

Dette afspejler selvsagt både de mere kulturelle forhold og de rent økonomiske ved, at det danske skattesystem i særligt høj grad svækker incitamentet til at løbe risici i håb om at få gevinster.

Figur 10

Andel som svarer "meget" eller "overvejende sandsynligt" til spørgsmålet: "Forestil dig, at du var i et fast arbejde, men havde en idé til en ny virksomhed, du mente ville blive en stor succes. Hvor sandsynligt er det, at du ville sige dit job op og starte egen virksomhed?"

Kilde: Norstat for Dansk Erhverv, maj 2013

Anm.: Svarfordeling vist for fuldtidsansatte personer

At blive iværksætter eller tage ansættelse i en nystartet virksomhed indebærer typisk en højere risiko end at arbejde i en etableret virksomhed, fordi det for mange iværksættervirksomheder står i en "do or die situation" – man starter ud med en ny forretningsidé, koncept eller lignende, og må se, om det kan klare sig på markedet, ligesom en nystartet virksomhed ofte ikke har så meget erfaring, læring og viden at trække på – hvilket nogle gange kan være en fordel, fordi man så ikke forfalder til rutiner og vanetænkning, men også øge risikoen for, at man begår forskellige typer fejl, der kan koste dyrt.

Samtidig er succesmulighederne i nogle tilfælde større. En iværksætter, der bygger sin egen virksomhed op og ekspanderer, kan få et stort overskud eller stor gevinst ved at sælge virksomheden senere. Ansatte, der er med og hjælper en startup til at blive en succes og beviser deres værd, har ofte også gode muligheder for at få højtlonnede stillinger, bonus eller på anden vis blive en del af virksomhedens succes og få økonomisk fordel deraf. Samtidig kan det for nogle være stimulerende på et mere personligt plan at være en del af en startup, der kan være præget af mere frirum og en anden tilgang og mentalitet end mere etablerede virksomheder. Det gælder naturligvis ikke samtlige virksomheder, og der er under alle omstændigheder forskel i virksomhedskulturer, men som overordnet typisk betragtning er det næppe en helt urimelig karakteristik.

Opsummerende er arbejdslivet i en ny eller nyere virksomhed forbundet med større risiko, og formentlig også en mulighed for større gevinst, hvis det bliver en succes. Jo højere topskatten er – som beskatter gevinsten, såfremt det går godt – des mere svækkes incitamentet til at tage risikoen og afsøge mulighederne i nystartede virksomheder.

Nogle mennesker vælger at starte egen virksomhed eller tage et job i en ny eller nyere virksomhed, fordi det er det arbejdsform eller den livsvej, de foretrækker. Andre tænker ikke nærmere over, om der er tale om en etableret eller nyere virksomhed. Men i

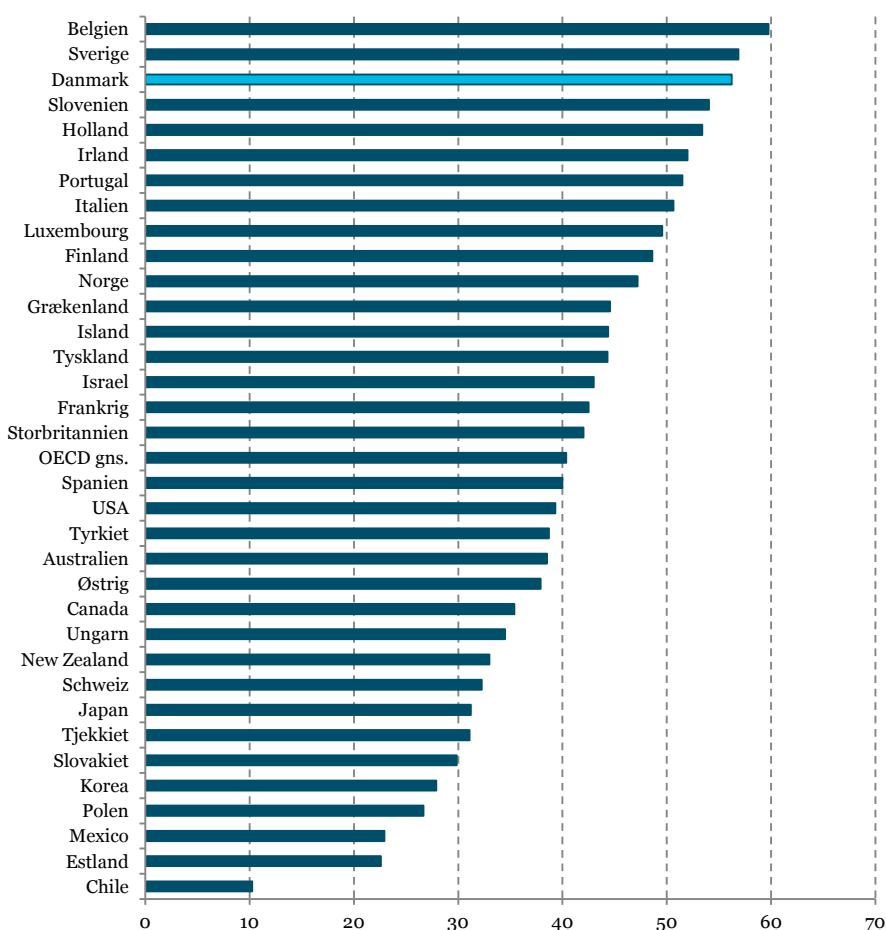
Danskere er mindre tilbøjelige til at ville sige deres job op for at starte egen virksomhed

Skatteudfordring: succes og høj indkomst beskattes voldsomt i Danmark

mange tilfælde har de økonomiske incitamenter forbundet med at arbejde i forskellige typer virksomheder betydning. Jo mere man i et land beskatter succes, jo mere udvandes iværksætter-dynamikkerne, hvilket i sidste ende skader vækstmuligheder og potentialerne i erhvervslivet.

Den danske marginalskat er blandt de absolut højeste i OECD, som vist i den nedenstående figur. Det er klart, at det i meget høj grad svækker incitamentet til både selv at starte som iværksætter og til at søge de mere risikable, men også potentielt succesfulde og profitable jobmuligheder i nye virksomheder, frem for en mere sikker karrierevej i etablerede virksomheder.

Figur 11
OECD tal for højeste marginalskat, Pct., 2014

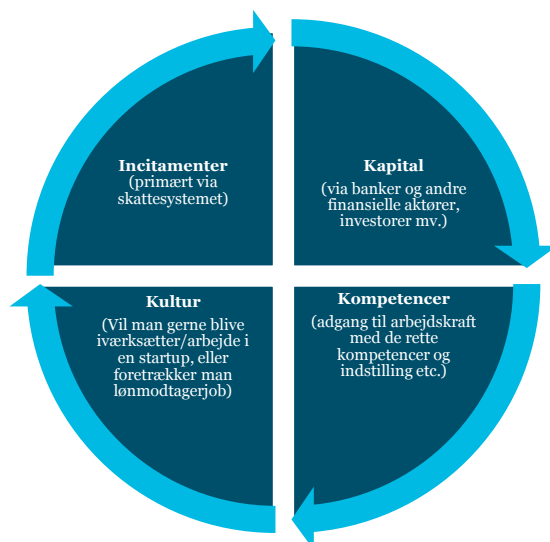
Kilde: OECD

Anm.: for en person uden børn, der tjener 167 pct. af gennemsnittet. Net personal marginal tax

Behov for en stærk iværksætter- og erhvervspolitik

Regeringen arbejder på at fremsætte en iværksætterstrategi i 2016. Der er nok at tage fat på, som vil kunne styrke både de generelle vilkår for at drive virksomhed i Danmark, og de specifikke vilkår og grundlag for iværksætteri. Betingelserne og vilkårene for iværksætteri afhænger af en række forhold, som er opsummeret i den nedenstående figur:

Forhold der påvirker iværksætteri:

Behov for de rette incitamentstrukturer

At være iværksætter eller tage et job i en startup indebærer typisk en forhøjet risiko, fordi nye virksomheder endnu ikke har bevist, at de har et levedygtigt forretningskoncept eller er tilstrækkelig dygtig til at klare sig i konkurrencen. Ofte kræver det lange arbejdsdage, og mange iværksættere vælger selv at skyde kapital ind, som mistes, hvis forretningsidéen alligevel ikke kan bære. Derfor er det vigtigt, at gevinsten, hvis det går godt, står rigeligt mål med risikoen – både for iværksætteren selv og dem, der ønsker at arbejde i startups. Jo højere indkomstbeskatningen er, jo mere reduceres gevinsten ved at få succes, og jo mere tillokkende vil lønmodtagerjobbet hos etablerede virksomheder forekomme.

Behov for adgang til kapital

Mange iværksætter-virksomheder, og særligt vækstiværksætterne, har behov for risikovillig kapital for at starte op, udvikle og markedsføre produkter og ydelser eller ekspandere. Eksistensen og adgangen til venture kapital, business angels investorer osv. er derfor afgørende for iværksætter-dynamikken i erhvervslivet, og påvirkes af de forskellige regler for beskatning mv. af kapital. Aktieindkomstbe-

Iværksætterstrategien bør adressere:

Incitament via skattesystemet, adgang til kapital, adgang til medarbejdere med den rette viden og kompetencer, samt den generelle "iværksætterkultur"

skatningen i Danmark er relativt høj, hvilket hæmmer incitamentet til at investere i aktier, hvilket igen reducerer adgangen til finansiering hos mange aktører i erhvervslivet. Dertil kommer fx sondringen mellem driftsomkostninger, som kan fradrages, og anlægs- og etableringsomkostninger, der ikke kan fradrages – og som navnlig iværksættere vil have behov for at afholde. Kort fortalt er der en række udfordringer i forhold til kapitaladgang, som med fordel kan adresseres.

Behov for konkrete kompetencer.

Som andre virksomheder har iværksættervirksomheder behov for adgang til arbejdskraft med de rette kompetencer. Det gælder både konkrete forretningskompetencer og mere generelt den rette indstilling mv. Derfor er det vigtigt, at forretningsforståelse og forretningsrelevante kompetencer indgår som et generelt element i uddannelsessystemet.

Behov for en iværksætterkultur og et entreprenant mindset

Selvom økonomiske incitamenter har stor betydning, er det at blive iværksætter eller arbejde i en ny virksomhed for mange en livsstil, som nogle trives med, og andre ikke ønsker. Nogle trives og motiveres af glæden ved at være med i et nyt projekt med en særlig dynamik og tro på, at det kan lykkes, mens andre foretrækker en mere sikker tilværelse i virksomheder, der allerede har vundet og konsolideret en markedsplacering. Desuden er mange ikke opmærksomme på muligheden og overvejer derfor reelt aldrig, om de burde blive selvstændige, eller om det ville passe dem bedre at søge ansættelse i en nystartet virksomhed snarere end mere etablerede foretagender.

Der er således en lang række områder, hvor målrettede tiltag og reformer fra politisk side vil kunne styrke iværksætteri og give iværksættervirksomheder bedre vækstmuligheder.

Ligeledes er virksomhedskultur og ”mindset” fra et virksomhedsperspektiv forhold, som påkalder sig stor opmærksomhed i erhvervslivet. Nogle etablerede virksomheder gør eksempelvis, hvad de kan for at fastholde eller fostre et ”iværksætter-mindset”, enten i hele virksomheden eller i afkoblede innovationsenheder. Den hastige digitale transformationsproces, som ofte beskrives med begrebet ”disruption”, øger behovet for at etablerede virksomheder løbende kan gentænke sine forretningskoncepter. Hvis dansk erhvervsliv skal klare sig godt i denne transformationsproces, kræver det, at vi er i stand til at gribe de nye muligheder. Det fordrer både, at de etablerede virksomheder formår at tænke nyt, og at vi bliver bedre til at fostre og sikre gode vækstbetingelser for nye virksomheder, der har blik for de digitale og teknologiske muligheder.

”Disruption” og den digitale transformation øger behovet for, at dansk erhvervsliv er med i front mht. at tænke nyt og udvikle nye forretningskoncepter – altså det, iværksættere typisk er særligt gode til

▼ OM DENNE UDGAVE

"Behov for bedre vækstbetingelser for iværksætteri" er 6. nummer af Dansk Erhvervs Perspektiv i 2016. Redaktionen er afsluttet den 1. april 2016.

▼ OM DANSK ERHVERVS PERSPEKTIV

Dansk Erhvervs Perspektiv udkommer ca. 25 gange årligt og henvender sig til beslutningstagere og meningsdannere på alle niveauer. Ambitionen er at udgøre et kvalificeret og anvendeligt beslutningsgrundlag i forhold til væsentlige, aktuelle udfordringer på alle områder, som har betydning for dansk erhvervsliv og den samfundsøkonomiske udvikling. Det er tilladt at citere fra Dansk Erhvervs Perspektiv med tydelig henvisning til Dansk Erhverv.

▼ ISSN-NR.: 1904-7894

Dansk Erhvervs Perspektiv indgår i det nationale center for registrering af danske periodika, ISSN Danmark, med titlen "Dansk Erhvervs perspektiv: Analyse, økonomi og baggrund"

▼ KVALITETSSIKRING

Troværdigheden af tal og analyser fra Dansk Erhverv er afgørende. Dansk Erhverv gennemfører egne spørgeskemaundersøgelser i overensstemmelse med de internationalt anerkendte guidelines i ICC/ESOMAR, og alle analyser og beregninger gennemgår en kvalitetssikring.

Denne analyse er offentlig tilgængelig via Dansk Erhvervs hjemmeside. Skulle der beklageligvis og trods grundig kvalitetssikring forefindes fejl i analysen, vil disse blive rettet hurtigst muligt og den rettede version lagt på nettet.

▼ KONTAKT

Henvendelser angående analysen kan ske til chefkonsulent Malthe Munkøe på mmm@danskerhverv.dk eller tlf. 3374 5802.

Henvendelser vedrørende iværksætteri og iværksætterpolitik mere generelt kan rettes til konsulent Sigurd Madsen, ssm@danskerhverv.dk, tlf. 3374 6268.

Henvendelser omkring skattesystemet og betydning for incitament mv. kan rettes til skattepolitisk chef Jacob Ravn, jar@danskerhverv.dk 3374 6272

▼ REDAKTION

Underdirektør Geert Laier Christensen (ansv.), cand. scient. pol.; cheføkonom Steen Bocian, cand. polit.; skattepolitisk chef Jacob Ravn, cand. jur.; chefkonsulent Malthe Mikkel Munkøe, cand. scient. pol., MA; politisk konsulent Morten Jarlbæk Pedersen, cand. scient. pol., ph.d.-stip.; økonom Jens Uhrskov Hjarsbech, cand. polit.; direktionssekretær Lotte Holmstrup

▼ NOTER

ⁱ Iflg. Erhvervsstyrelsen, jf. fx <http://nyheder.tv2.dk/business/2016-02-19-danmark-har-ikke-skabt-store-virksomheder-i-tyve-aar>

ⁱⁱ Beregningerne på Forskerservice i dette Perspektiv tager udgangspunkt i den nyeste data, som er fra 2013. Der er generelt set bort fra virksomheder med under 1 årsværk. Det vil sige, at virksomheder defineres som iværksættere, hvis de havde mindst 1 årsværk i 2013, men ikke havde det i 2009, og etablerede, hvis de havde 1 årsværk i 2009 og i 2013. I princippet kan et cvr-nummer altså godt have eksisteret før, men regnes først som iværksætter fra det år, hvor der mindst er 1 årsværk tilknyttet. Den tilsvarende afgrænsning på min. 1 årsværk er anvendt i de figurer, der alene ser på iværksættere med startår 2010 hhv. de virksomheder, der allerede fandtes før 2010.